

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Кафедра журналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор _____
“ ____ ” _____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Мова ЗМІ

Спеціальність «Журналістика»

Факультет філології

Робоча програма «Мова ЗМІ» для студентів спеціальності «Журналістика»,
19 с.

Розробник:

Савчук Руслана Любомирівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри
журналістики

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри журналістики

Протокол від “31” серпня 2022 р. № 1

Завідувач кафедри:

_____ (проф. Холод О.М.)

“31” серпня 2022 р.

Схвалено науково-методичною радою факультету філології

Протокол від “__” вересня 2022 р. № 1

“__” вересня 2022 р.

Голова _____ (доц. Мартинець А.М.)

Декан факультету філології

_____ (проф. Голод Р.Б.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Освітня програма «Журналістика»	Нормативна	
	Спеціальність 061 «Журналістика»		
Модулів – 1	Галузь знань 06 «Журналістика»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		2-й	____-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 180		4-й	____-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: бакалавр	Лекції	
		24 год.	__ год.
		Практичні, семінарські	
		36 год.	__ год.
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
		120 год.	__ год.
Індивідуальні завдання: ____ год.			
Вид контролю: екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1:2

для заочної форми навчання – немає

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: поглибити й закріпити знання студентів-журналістів із теоретичних основ сучасної української літературної мови; сприяти оволодінню мовними нормами; ознайомити з лексико-граматичними особливостями організації текстів різних жанрів ЗМІ в цілому та принципами відбору; сформувати навички правильного використання лінгвістичних засобів залежно від сфери й мети спілкування та роботи з журналістськими текстами.

Завдання (цілі) навчальної дисципліни.

1. Систематизувати теоретичні знання студентів про формування та розвиток української мови, принципи її організації та функціонування.

2. Сприяти практичному удосконаленню культури усного й писемного мовлення майбутніх журналістів.

3. Детальніше розглянути проблемні питання фонетики, фонології, морфеміки, словотвору, пунктуації сучасної української літературної мови.

4. Показати своєрідність функціонування орфоепічних та орфографічних норм української мови, лексики, фразеології, граматики.

5. Навчити студентів характеризувати мовностилістичні особливості журналістських текстів різних жанрів.

Дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей** (відповідно до освітньо-професійної програми «Журналістика»).

ЗК 01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 11. Здатність спілкуватися державною мовою.

СК 02. Здатність формувати інформаційний контент.

СК 03. Здатність створювати медіапродукт.

Програмні результати навчання (відповідно до освітньо-професійної програми «Журналістика»):

ПР 02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.

ПР 11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.

ПР 14. Генерувати інформаційний контент для будь-якого виду ЗМІ за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.

ПР 15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Тема 1. Предмет, мета і завдання курсу «Мова ЗМІ». Мовна ситуація в Україні. Зміст і структура курсу «Мова ЗМІ», його зв'язок з іншими навчальними дисциплінами. Поняття національної та літературної мови. Ознаки літературної мови. Культура мови і культура мовлення. Основні комунікативні ознаки культури мовлення. Мовна норма. Типи мовних норм. Поняття рідної та державної мови. Конституція України про державну мову

та мови національних меншин. Престиж мови. Мовна ситуація. Мовна політика. Геноцид – етноцид – лінгвоцид. Основні форми лінгвоциду в Україні та в інших державах. Україномовні ЗМІ: сучасний стан, проблеми, перспективи, тенденції.

Тема 2. Природа, функції та будова мови. Науки про мову. Українська мова – одна із форм національної культури. Суспільний характер мови, її функції. Мова як біологічне та психічне явище. Мова і мислення. Мова і мовлення. Знакова природа мови. Мовознавство й семіотика. Система і структура мови. Основні одиниці мови та їх функції. Поняття синхронії та діахронії. Науки про мову. Міждисциплінарні мовознавчі науки XXI ст., їх завдання та перспективи.

Тема 3. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Предмет і завдання фонетики. Акустичні властивості звуків. Анатомо-фізіологічний аспект вивчення звуків. Мовний апарат. Класифікація голосних та приголосних звуків. Сегментні і суперсегментні одиниці мови. Склад. Наголос. Фонологія як розділ мовознавства. Поняття фонем. Функції фонем. Поняття орфоепії. Орфоепічні норми. Основні випадки порушення орфоепічних норм. Вимова голосних. Вимова приголосних.

Тема 4. Графіка та орфографія української мови. Писемне мовлення як матеріальне втілення мислення людини. Неалфавітні види письма. Піктографічне письмо. Идеографічне письмо. Алфавітне письмо. Алфавіт – зоровий образ культурного розвитку народу. Транслітерація українського алфавіту латинськими буквами. Український правопис. Підсистеми правопису: графіка, орфографія, пунктуація. Українська графіка. Графічні засоби. Транслітерація та її роль у передачі іншомовних власних назв. Орфографія. Принципи українського правопису: фонетичний, морфологічний, історичний, або традиційний. Новий український правопис. Суть концепції сучасного українського правопису. Найскладніші правила чинного українського правопису.

Тема 5. Лексикологія. Слово як номінативна одиниця мови. Предмет і завдання лексикології. Зв'язок лексикології з іншими науками. Слово як номінативна одиниця мови. Ознаки слова. Поняття лексеми. Лексичне й граматичне значення слова. Типи лексичних значень. Пряме і переносне значення слова у мові ЗМІ. Полісемія (багатозначність слів) та моносемія (однозначність слів). Терміни. Дефініція терміна. Синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, їх типи та особливості використання в мові ЗМІ. Ономастика як наука про власні імена. Антропоніми, топоніми, гідроніми тощо. Особливості використання ономастичної лексики в газетному мовленні.

Тема 6. Словниковий склад української мови. Функціональні стилі. Групи лексики сучасної української мови за походженням. Власне українська і запозичена лексика. Основні причини запозичень. Старослов'янізми в українській мові, їх основні ознаки. Слова іншомовного походження. Інтернаціоналізми, екзотизми (етнографізми) та варваризми, їх значення в публіцистичному тексті. Явище пуризму. Стилістично нейтральна та стилістично забарвлена лексика. Розмовна та просторічна лексика, їх склад та характер. Діалектизми. Жаргонізми й арготизми. Активна і пасивна лексика. Архаїзми й історизми. Неологізми, їх види. Оказіоналізми. Загальне поняття про функціональні стилі української мови, їх коротка характеристика. Публіцистичний стиль як основа мовлення ЗМІ, його особливості. Роль журналістів у становленні й збагаченні публіцистичного стилю.

Тема 7. Фразеологія. Лексикографія. Поняття фразеології. Джерела і склад української фразеології. Фразеологізми, їх класифікація. Структурні типи фразеологічних одиниць. Трансформація фразеологізмів у мові мас-медіа. Мовні штампи. Уникнення мовних штампів у ЗМІ (у пресі, на радіо, телебаченні). Поняття про лексикографію. Сучасна українська лексикографія. Типи словників. Значення енциклопедій та словників у редакційній практиці. Робота журналістів зі словниками.

Тема 8. **Морфеміка і словотвір.** Поняття про морфеміку. Морфема – мінімальна значуща одиниця мови. Корінь, його значення і структура. Характеристика афіксальних морфем: префікс, суфікс, закінчення, постфікс, інтерфікс, конфікс, уніфікс. Основа слова. Характеристика основи слова. Словотвір як розділ мовознавчої науки. Предмет і завдання словотвору. Способи словотворення в сучасній українській мові.

Тема 9. **Морфологія як наука про частини мови. Іменник. Прикметник.** Морфологія. Загальне поняття про частини мови. Критерії виділення частин мови. Іменник. Відмінювання іменників, відміни та групи. Кличний відмінок іменників. Форми звертань в українській мові. Огріхи вживання кличного відмінка у ЗМІ. Відмінювання власних назв, абревіатур. Невідмінювані іменники. Прикметник. Розряди прикметників за значенням, групування за формою та відмінюванням. Ступені порівняння прикметників. Помилки у вживанні форм ступенів порівняння прикметників у мові ЗМІ. Словотворення прикметників.

Тема 10. **Числівник. Займенник.** Числівник. Лексико-граматичні розряди числівників, їх відмінювання. Правописні особливості числівників. Специфіка використання числівників у мові ЗМІ. Типові помилки. Займенник. Розряди займенників за значенням. Відмінювання займенників. Граматико-стилістичне використання займенників у будові публіцистичного тексту. Типові помилки у вживанні займенників.

Тема 11. **Дієслово. Прислівник.** Дієслово. Неозначена форма дієслова. Дієвідмінювання. Граматичні категорії дієслова. Стилістична зміна часових форм і способів дієслів у тексті. Особливості використання дієслів у мові мас-медіа. Безособові дієслова в тексті. Форми на -но, -то, особливості їх функціонування в публіцистичному тексті. Дієприкметник. Тенденції вживання активних дієприкметників у мові ЗМІ. Способи перекладу. Дієприслівник. Особливості функціонування дієприслівників у мові мас-медіа. Прислівник. Розряди прислівників за значенням, походженням і будовою. Особливості правопису, наголошення прислівників та прислівникових словосполучень. Безособово-предикативні слова (слова «категорії стану»). Перехід прислівників у прийменники, сполучники та частки. Відображення в журналістських текстах семантичного багатства прислівників.

Тема 12. **Службові частини мови: прийменник, сполучник, частка. Вигук.** Прийменник. Первинні (непохідні) та вторинні (похідні) прийменники. Правопис прийменників. Вживання прийменників із різними непрямыми відмінками іменників, семантика прийменникових конструкцій. Синонімія прийменникових конструкцій у публіцистичному тексті. Помилки у вживанні прийменників. Роль прийменникових конструкцій у творенні словосполучень. Сполучник. Типи сполучників за походженням. Прості, складні й складені сполучники. Семантична характеристика сурядних і підрядних сполучників. Правопис сполучників. Випадки ненормативного вживання сполучників у журналістських текстах. Частки, їх семантико-конструктивна й стилістична роль у тексті. Словотворчі, формотворчі частки. Правопис часток. Особливості вживання часток у мові ЗМІ. Вигук. Семантичні різновиди вигуків (емоційно-експресивні, звуконаслідувальні, формули вітання та прощання). Поповнення вигуків за рахунок інших слів, словосполучень та речень. Помилки у вживанні вигуків.

Тема 13. **Синтаксис і пунктуація української мови. Словосполучення.** Синтаксис як учення про будову речень і словосполучень. Предмет синтаксису. Синтаксис і пунктуація. Основні синтаксичні одиниці. Словосполучення та інші сполучення слів. Типи словосполучень за морфологічним (частиномовним) вираженням головного слова. Граматичні зв'язки слів у словосполученні (узгодження, керування, прилягання). Семантика словосполучення. Сміслові відношення між компонентами: атрибутивні (означальні), об'єктні й обставинні. Особливості використання словосполучень у мові ЗМІ. Помилки у побудові словосполучень.

Тема 14. Речення як одиниця синтаксису. Головні та другорядні члени речення. Речення як синтаксична одиниця. Ознаки речення. Речення і судження. Типи речень. Аспекти вивчення речення: формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний. Просте двоскладне речення. Головні члени речення. Підмет, його формальні та семантичні особливості. Види підмета за будовою. Присудок. Формальні та семантичні особливості присудка. Види присудка за будовою. Поняття про другорядні члени речення. Складні випадки розмежування. Додаток як синтаксичне вираження об'єкта. Прямі і непрямі додатки. Означення як синтаксичне вираження атрибута. Узгоджене та неузгоджене означення. Прикладка як особлива форма означення. Обставина як синтаксичне вираження різних ознак відношень дії або стану. Види обставин.

Тема 15. Односкладні речення та їх типи. Просте ускладнене речення. Загальна характеристика односкладних речень, їх функції в мові ЗМІ. Типи односкладних речень (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні, номінативні (називні), генітивні). Неповні речення, слова-речення, незакінчені (обірвані) речення, їх функціональне навантаження в публіцистичному тексті. Поняття про просте ускладнене речення, його функції в мові ЗМІ. Однорідні члени речення. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення. Пунктуація. Речення з відокремленими членами (означеннями, прикладками, обставинами, додатками, уточнювальними словами), способи їх вираження та функції в мові ЗМІ. Пунктуація. Речення зі вставними і вставленими конструкціями, способи їх вираження та функції в мові ЗМІ. Пунктуація. Звертання, його види. Звертання різної тональності у практиці журналіста. Пунктуація.

Тема 16. Складне речення. Типи складних речень. Складне речення. Визначальні ознаки складного речення, його функції в мові ЗМІ. відношення між частинами складносурядних речень, різновиди складносурядних речень. Пунктуація. Загальна характеристика складнопідрядних речень, їх структура і функції в мові ЗМІ. Засоби оформлення зв'язку між головною і підрядною частинами. Типи складнопідрядних речень. Пунктуація. Безсполучникові складні речення, їх функції в мові ЗМІ. Безсполучникові складні речення з однотипними та різнотипними частинами. Поняття про багатокомпонентні складні речення з різними видами зв'язку, їх функціональне навантаження в мові ЗМІ. Пунктуація. Період, його структурні типи, особливості інтонації.

Тема 17. Способи відтворення чужого мовлення. Поняття про чуже мовлення і засоби його передачі. Пряма мова та способи її вираження у публіцистичному тексті. Пунктуація. Непряма мова. Розділові знаки в реченнях із непрямою мовою. Невласне пряма мова, або вільна непряма мова. Діалог, або діалогічна мова. Розділові знаки при діалозі. Діалог у сучасному телевізійному мовленні. Цитата та засоби її передачі в мові ЗМІ. Розділові знаки при цитатах.

Тема 18. Текст. Дискурс. Сутність тексту, його ознаки. Типологія текстів. Складне синтаксичне ціле (надфразна єдність, прозова строфа) як одиниця тексту. Засоби зв'язку компонентів складного синтаксичного цілого. Стилiстичні властивості складного синтаксичного цілого в текстах ЗМІ. Поняття про дискурс. Типи дискурсів. Особливості публіцистичного тексту. Початки і кінцівки як структурні елементи радіо- та телепрограм, телетекстів. Абзац. Роль абзаців у тексті. Особливості редагування тексту.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	к	інд	с.р.		л	п	к	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1												
Тема 1. Предмет, мета і завдання курсу «Мова ЗМІ». Мовна ситуація в Україні	10	2	2			6						
Тема 2. Природа, функції та будова мови	10	2	2			6						
Тема 3. Фонетика. Фонологія. Орфоепія	10	2	2			6						
Тема 4. Графіка та орфографія української мови	10	2	2			6						
Тема 5. Лексикологія. Слово як номінативна одиниця мови	10	2	2			6						
Тема 6. Словниковий склад української мови. Функціональні стилі	10	2	2			6						
Тема 7. Фразеологія. Лексикографія	10	2	2			6						
Тема 8. Морфеміка і словотвір	10	2	2			6						
Тема 9. Морфологія як наука про частини мови. Іменник. Прикметник	10	2	2			6						
Тема 10. Числівник. Займенник	8		2			6						
Тема 11. Дієслово. Прислівник	10	2	2			6						
Тема 12. Службові частини мови: прийменник, сполучник, частка. Вигук	8		2			6						
Тема 13. Синтаксис і пунктуація української мови.	12	2	2			8						

Словосполучення												
Тема 14. Речення як одиниця синтаксису. Головні та другорядні члени речення	12	2	2			8						
Тема 15. Односкладні речення та їх типи. Просте ускладнене речення	10		2			8						
Тема 16. Складне речення. Типи складних речень	10		2			8						
Тема 17. Способи відтворення чужого мовлення	10		2			8						
Тема 18. Текст. Дискурс	10		2			8						
Разом за змістовим модулем 1	180	24	36			120						

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, мета і завдання курсу «Мова ЗМІ». Мовна ситуація в Україні	2
2	Природа, функції та будова мови. Науки про мову	2
3	Фонетика. Фонологія. Орфоепія	2
4	Графіка та орфографія української мови	2
5	Лексикологія. Слово як номінативна одиниця мови	2
6	Словниковий склад української мови. Функціональні стилі	2
7	Фразеологія. Лексикографія	2
8	Морфеміка і словотвір	2
9	Морфологія як наука про частини мови. Іменник. Прикметник	2
10	Числівник. Займенник	2
11	Дієслово. Прислівник	2
12	Службові частини мови: прийменник, сполучник, частка. Вигук	2
13	Синтаксис і пунктуація української мови. Словосполучення	2
14	Речення як одиниця синтаксису. Головні та другорядні члени речення	2
15	Односкладні речення та їх типи. Просте ускладнене речення	2
16	Складне речення. Типи складних речень	2
17	Способи відтворення чужого мовлення	2
18	Текст. Дискурс	2
Разом		36

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проблема походження української мови. 2. Літературна мова серед інших форм існування мови. 3. Українська діаспора. Українська мова за кордоном. 	6
2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Типологічна та генеалогічна класифікації мов. 2. Українська етнолінгвістика. 3. Соціо- і психолінгвістика, комп'ютерна лінгвістика в системі новітніх комунікативних технологій. 4. Проблеми і завдання когнітивної лінгвістики. 	6
3	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальне поняття про морфологію. 2. Історія вивчення українського наголосу. 3. Фонетична та фонематична транскрипції. 4. Мелодика як компонент інтонації. 	6
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основні алфавіти світу. 2. Слов'янська писемність. Типи стародавнього українського письма. 3. Особливості формування української графіки. 4. Становлення орфографії української мови. 	6
5	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про внутрішню форму слова. 2. Етимологія як розділ лексикології. 3. Ключові терміни журналістики. Робота над словом у журналістській творчості. 	6
6	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вплив суспільно-політичних, економічних, культурологічних факторів на розвиток лексики української мови. 2. Функціонально-стилістична характеристика іншомовних слів у журналістських текстах. 3. Неологізми. Нові аббревіатури в українській пресі. Українська модерна політологічна лексика. 	6
7	<ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості перекладу фразеологізмів у текстах ЗМІ. 2. Вживання фразеологізмів у різних стилях мовлення. 3. Становлення лексикографії в Україні. 4. Система стилістичних позначок у тлумачних і двомовних словниках. 	6
8	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про морфи й аломорфи. 2. Явище словотвірної мотивації. 3. Формування основоцентричної дериватології. 4. Поняття про словотвірну парадигму. 	6
9	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і розділи граматики. Основні одиниці граматичної будови мови. 2. Граматичне значення слова. Типи граматичних значень слова та засоби їх вираження. 3. З історії питання про частини мови. 4. Частини мови в різних мовах. 	6
10	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зв'язок числівників з іменниками. 2. Правопис займенників. 3. Перехід займенників в інші частини мови. Проніміналізація. 	6
11	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історія вивчення інфінітива. 2. Перехід дієприкметників у прикметники та іменники. 	6

	3. Способи творення прислівників.	
12	1. Типові помилки у вживанні конструкцій із прийменниками по, при, для, на. 2. Специфіка використання сполучників і, й, та. 3. Заперечні частки не і ні. 4. Особливості функціонування звуконаслідувальних слів у реченні та тексті.	6
13	1. Основні напрями дослідження синтаксису. 2. Погляди мовознавців на словосполучення як синтаксичну одиницю. 3. Принципи української пунктуації. Система розділових знаків. 4. Синтаксис і пунктуація у професійній діяльності журналістів.	8
14	1. Речення як основна одиниця мовлення журналіста. Функції простого речення у журналістській практиці. 2. Погляди мовознавців на синтаксичну модель членів речення. 3. Тире між підметом і присудком.	8
15.	1. Внесок мовознавців у вивчення односкладних речень. 2. Синкретичні явища в реченні. 3. Еволюція поглядів на неповне речення. 4. Обов'язкові і факультативні умови відокремлення другорядних членів речення.	8
16.	1. Проблеми дослідження складного речення. 2. Засоби зв'язку частин складного речення. 3. Контаміновані (мішані) типи багатокomпонентних складних речень.	8
17.	1. Синкретизм конструкцій із чужою мовою. 2. Суть і характеристика монологічного мовлення. 3. Внутрішнє мовлення як засіб мислення.	8
18.	1. Структура тексту. 2. Види контекстуальних відношень між реченнями. 3. Особливості висловлення у мові ЗМІ.	8
Разом		120

7. Індивідуальні завдання. Знайти та вписати 50 мовних помилок у текстах регіональних ЗМІ. (Матеріали скласти в папку).

8. Методи навчання

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення; наочні – презентація, ілюстрація; практичні – індивідуальні завдання, самостійна робота, практична робота.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Задіяно практикум, спрямований на вироблення навичок самостійної моральної орієнтації майбутніх журналістів у складних професійних ситуаціях.

9. Методи контролю

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, бесіда.

Методи письмового контролю: виконання творчих завдань, письмове тестування, контрольна робота.

Методи самоконтролю: самооцінка, самоаналіз.

Зразок контрольної роботи:

Варіант 1

1. Поняття національної та літературної мови. Ознаки літературної мови.
2. Словесний наголос. Вільний, рухомий наголос як характерна ознака української вимови.
3. Напишіть визначення поняття «соціолінгвістика».
4. Тестове завдання.

Зразок екзаменаційного білета:

Екзаменаційний білет № 1

1. Мова і суспільство. Функції мови.
2. Джерела і склад української фразеології.
3. Публіцистичний стиль як основа мовлення засобів масової інформації, його особливості.
4. Тестове завдання.

10. Програмові вимоги до екзамену

1. Зміст і структура курсу «Мова ЗМІ», його зв'язок з іншими навчальними дисциплінами.
2. Поняття національної та літературної мови. Ознаки літературної мови.
3. Культура мови і культура мовлення. Основні комунікативні ознаки культури мовлення.
4. Мовна норма. Типи мовних норм.
5. Поняття рідної та державної мови. Конституція України про державну мову та мови національних меншин.
6. Престиж мови. Мовна ситуація. Мовна політика.
7. Геноцид – етноцид – лінгвоцид. Основні форми лінгвоциду в Україні та в інших державах.
8. Україномовні ЗМІ: сучасний стан, проблеми, перспективи, тенденції.
9. Аналіз мовної політики регіональних ЗМІ.
10. Основні проблеми культури мови у ЗМІ.
11. Українська мова – одна із форм національної культури. Суспільний характер мови, її функції.
12. Мова як біологічне та психічне явище.
13. Мова і мислення.
14. Мова і мовлення.
15. Знакова природа мови. Мовознавство й семіотика.
16. Система і структура мови. Основні одиниці мови та їх функції. Поняття синхронії та діахронії.
17. Науки про мову. Міждисциплінарні мовознавчі науки ХХІ ст., їх завдання та перспективи.
18. Предмет і завдання фонетики. Акустичні властивості звуків.
19. Анатомо-фізіологічний аспект вивчення звуків. Мовний апарат.
20. Класифікація голосних та приголосних звуків.

21. Сегментні і суперсегментні одиниці мови. Склад. Наголос.
22. Фонологія як розділ мовознавства. Поняття фонемі. Функції фонем.
23. Поняття орфоєпії. Орфоєпічні норми. Основні випадки порушення орфоєпічних норм.
24. Вимова голосних.
25. Вимова приголосних.
26. Порушення орфоєпічних норм при вимові звуків і наголошенні слів у мовленні на радіо і телебаченні. Рекомендації щодо виправлення помилок у вимові та наголошенні.
27. Писемне мовлення як матеріальне втілення мислення людини. Неалфавітні види письма. Піктографічне письмо. Ідеографічне письмо.
28. Алфавітне письмо. Алфавіт – зоровий образ культурного розвитку народу. Транслітерація українського алфавіту латинськими буквами.
29. Український правопис. Підсистеми правопису: графіка, орфографія, пунктуація.
30. Українська графіка. Графічні засоби. Транслітерація та її роль у передачі іншомовних власних назв.
31. Орфографія. Принципи українського правопису: фонетичний, морфологічний, історичний, або традиційний.
32. Новий український правопис. Суть концепції сучасного українського правопису. Найскладніші правила чинного українського правопису.
33. Предмет і завдання лексикології. Зв'язок лексикології з іншими науками.
34. Слово як номінативна одиниця мови. Поняття лексеми.
35. Лексичне й граматичне значення слова. Типи лексичних значень. Пряме і переносне значення слова в мові ЗМІ.
36. Полісемія (багатозначність слів) та моносемія (однозначність слів). Терміни. Дефініція терміна.
37. Ключові терміни журналістики. Робота над словом у журналістській творчості.
38. Синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, їх типи та особливості використання в мові ЗМІ.
39. Ономастика як наука про власні імена. Антропоніми, топоніми, гідроніми тощо. Особливості використання ономастичної лексики в газетному мовленні.
40. Групи лексики сучасної української мови за походженням. Власне українська і запозичена лексика. Основні причини запозичень. Старослов'язми в українській мові, їх основні ознаки.
41. Слова іншомовного походження. Інтернаціоналізми, екзотизми (етнографізми) та варваризми, їх значення в публіцистичному тексті. Явище пуризму.
42. Функціонально-стилістична характеристика іншомовних слів у журналістських текстах.
43. Стилістично нейтральна та стилістично забарвлена лексика. Розмовна та просторічна лексика, їх склад та характер. Діалектизми. Жаргонізми й арготизми.
44. Активна і пасивна лексика. Архаїзми й історизми. Неологізми, їх види. Оказіоналізми.
45. Неологізація лексики в українських ЗМІ.
46. Загальне поняття про функціональні стилі української мови, їх коротка характеристика.
47. Публіцистичний стиль як основа мовлення ЗМІ, його особливості. Роль журналістів у становленні й збагаченні публіцистичного стилю.
48. Поняття фразеології. Джерела і склад української фразеології.
49. Фразеологізми, їх класифікація. Структурні типи фразеологічних одиниць.
50. Фразеологізми як засіб емоційного впливу у газетному, теле- і радіомовленні.
51. Трансформація фразеологізмів у мові мас-медіа.
52. Мовні штампи. Уникнення мовних штампів у ЗМІ (у пресі, на радіо, телебаченні).
53. Поняття про лексикографію. Сучасна українська лексикографія. Типи словників.

54. Значення енциклопедій та словників у редакційній практиці. Робота журналістів зі словниками.
55. Поняття про морфеміку. Морфема – мінімальна значуща одиниця мови.
56. Корінь, його значення і структура.
57. Характеристика афіксальних морфем: префікс, суфікс, закінчення, постфікс, інтерфікс, конфікс, уніфікс.
58. Основа слова. Характеристика основи слова.
59. Словотвір як розділ мовознавчої науки. Предмет і завдання словотвору.
60. Способи словотворення в сучасній українській мові.
61. Морфологія. Загальне поняття про частини мови. Критерії виділення частин мови.
62. Іменник. Відмінювання іменників, відміни та групи.
63. Кличний відмінок іменників. Форми звертань в українській мові. Огріхи вживання кличного відмінка у ЗМІ.
64. Відмінювання власних назв, абревіатур. Невідмінювані іменники.
65. Прикметник. Розряди прикметників за значенням, групування за формою та відмінюванням.
66. Ступені порівняння прикметників. Помилки у вживанні форм ступенів порівняння прикметників у мові ЗМІ.
67. Словотворення прикметників.
68. Числівник. Лексико-граматичні розряди числівників, їх відмінювання.
69. Правописні особливості числівників.
70. Специфіка використання числівників у мові ЗМІ. Типові помилки.
71. Займенник. Розряди займенників за значенням. Відмінювання займенників.
72. Граматико-стилістичне використання займенників у будові публіцистичного тексту. Типові помилки у вживанні займенників.
73. Дієслово. Неозначена форма дієслова. Дієвідмінювання. Граматичні категорії дієслова. Стилістична зміна часових форм і способів дієслів у тексті.
74. Особливості використання дієслів у мові мас-медіа.
75. Безособові дієслова в тексті. Форми на -но, -то, особливості їх функціонування в публіцистичному тексті.
76. Дієприкметник. Тенденції вживання активних дієприкметників у мові ЗМІ. Способи перекладу.
77. Дієприслівник. Особливості функціонування дієприслівників у мові мас-медіа.
78. Прислівник. Розряди прислівників за значенням, походженням і будовою. Особливості правопису, наголошення прислівників та прислівникових словосполучень.
79. Безособово-предикативні слова (слова «категорії стану»). Перехід прислівників у прийменники, сполучники та частки.
80. Відображення в журналістських текстах семантичного багатства прислівників.
81. Прийменник. Первинні (непохідні) та вторинні (похідні) прийменники. Правопис прийменників. Вживання прийменників із різними непрямыми відмінками іменників, семантика прийменникових конструкцій.
82. Синонімія прийменникових конструкцій у публіцистичному тексті. Помилки у вживанні прийменників. Роль прийменникових конструкцій у творенні словосполучень.
83. Сполучник. Типи сполучників за походженням. Прості, складні й складені сполучники. Семантична характеристика сурядних і підрядних сполучників. Правопис сполучників.
84. Випадки ненормативного вживання сполучників у журналістських текстах.
85. Частки, їх семантико-конструктивна й стилістична роль у тексті. Словотворчі, формотворчі частки. Правопис часток.
86. Особливості вживання часток у мові ЗМІ.

87. Вигук. Семантичні різновиди вигуків (емоційно-експресивні, звуконаслідувальні, формули вітання та прощання). Поповнення вигуків за рахунок інших слів, словосполучень та речень. Помилки у вживанні вигуків.
88. Специфіка використання вигуків у мові ЗМІ.
89. Синтаксис як учення про будову речень і словосполучень. Предмет синтаксису. Синтаксис і пунктуація. Основні синтаксичні одиниці.
90. Словосполучення та інші сполучення слів.
91. Типи словосполучень за морфологічним (частиномовним) вираженням головного слова.
92. Граматичні зв'язки слів у словосполученні (узгодження, керування, прилягання).
93. Семантика словосполучення. Смыслові відношення між компонентами: атрибутивні (означальні), об'єктні й обставинні.
94. Особливості використання словосполучень у мові ЗМІ. Помилки у побудові словосполучень.
95. Речення як синтаксична одиниця. Ознаки речення. Речення і судження. Типи речень.
96. Аспекти вивчення речення: формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний.
97. Функції простого речення у журналістській практиці.
98. Просте двоскладне речення. Головні члени речення. Підмет, його формальні та семантичні особливості. Види підмета за будовою.
99. Присудок. Формальні та семантичні особливості присудка. Види присудка за будовою.
100. Поняття про другорядні члени речення. Складні випадки розмежування.
101. Додаток як синтаксичне вираження об'єкта. Прямі і непрямі додатки.
102. Означення як синтаксичне вираження атрибута. Узгоджене та неузгоджене означення. Прикладка як особлива форма означення.
103. Обставина як синтаксичне вираження різних ознак відношень дії або стану. Види обставин.
104. Загальна характеристика односкладних речень, їх функції в мові ЗМІ. Типи односкладних речень (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні, номінативні (називні), генітивні).
105. Неповні речення, слова-речення, незакінчені (обірвані) речення, їх функціональне навантаження в публіцистичному тексті.
106. Поняття про просте ускладнене речення, його функції в мові ЗМІ.
107. Однорідні члени речення. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення. Пунктуація.
108. Речення з відокремленими членами (означеннями, прикладками, обставинами, додатками, уточнювальними словами), способи їх вираження та функції в мові ЗМІ. Пунктуація.
109. Речення зі вставними і вставленими конструкціями, способи їх вираження та функції в мові ЗМІ. Пунктуація.
110. Звертання, його види. Звертання різної тональності у практиці журналіста. Пунктуація.
111. Складне речення. Визначальні ознаки складного речення, його функції в мові ЗМІ.
112. Складносурядні речення, їх функціонування в мові ЗМІ. Синтаксичні відношення між частинами складносурядних речень, різновиди складносурядних речень. Пунктуація.
113. Загальна характеристика складнопідрядних речень, їх структура і функції в мові ЗМІ. Засоби оформлення зв'язку між головною і підрядною частинами. Типи складнопідрядних речень. Пунктуація.
114. Безсполучникові складні речення, їх функції в мові ЗМІ. Безсполучникові складні речення з однотипними та різнотипними частинами.

115. Поняття про багатокomпонентні складні речення з різними видами зв'язку, їх функціональне навантаження в мові ЗМІ. Пунктуація.
116. Період, його структурні типи, особливості інтонації.
117. Поняття про чуже мовлення і засоби його передачі.
118. Пряма мова та способи її вираження у публіцистичному тексті. Пунктуація.
119. Непряма мова. Розділові знаки в реченнях із непрямою мовою.
120. Невласне пряма мова, або вільна непряма мова.
121. Діалог, або діалогічна мова. Розділові знаки при діалозі. Діалог у сучасному телевізійному мовленні.
122. Цитата та засоби її передачі в мові ЗМІ. Розділові знаки при цитатах.
123. Сутність тексту, його ознаки. Типологія текстів.
124. Складне синтаксичне ціле (надфразна єдність, прозова строфа) як одиниця тексту. Засоби зв'язку компонентів складного синтаксичного цілого. Стилiстичні властивості складного синтаксичного цілого в текстах ЗМІ.
125. Поняття про дискурс. Типи дискурсів.
126. Особливості публіцистичного тексту.
127. Початки і кінцівки як структурні елементи радіо- та телепрограм, телетекстів.
128. Абзац. Роль абзаців у тексті.
129. Особливості редагування тексту.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

За повну й вичерпну усну відповідь на практичному занятті студент максимально може отримати 5 балів.

Поточне тестування та самостійна робота				Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1				50	100
Т	СР	ІЗ	КР		
25	5	15	5		

Т – теми практичних занять.

ІЗ – індивідуальне завдання.

СР – самостійна робота.

КР – контрольна робота

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

Опорні конспекти лекцій (<https://d-learn.pro>).

Робоча програма та силабус навчальної дисципліни (<https://kjourn.pnu.edu.ua/робочі-програми/>).

Тестові завдання (<https://d-learn.pro>).

Методичні матеріали:

1. Савчук Р. Л. Атрактивна функція діалектизмів у заголовкових комплексах сучасних інтернет-ЗМІ. *Advances in Technology and Science: abstracts of XII International Scientific and Practical Conference Berlin, Germany, March 16–19, 2021*. Berlin, 2021. P. 208–210.
2. Савчук Р. Л. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Мова ЗМІ» для студентів II курсу спеціальності «Журналістика». Івано-Франківськ : Голіней О. М., 2017. 128 с.
3. Савчук Р. Л. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Мова ЗМІ» для студентів II курсу спеціальності «Журналістика» : посібник. 2-ге вид., випр. і допов. Івано-Франківськ : Голіней О. М., 2021. 162 с.
4. Савчук Р. Л. Мова засобів масової інформації : хрестоматія до дисципліни. Івано-Франківськ : ПНУ, 2018. 132 с.
5. Савчук Р. Л. Мова ЗМІ : хрестоматія до дисципліни. Івано-Франківськ : ПНУ, 2022. 152 с.

13. Рекомендована література

Базова

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
2. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
3. Зубков М. Норми та культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. 3-й вид., доп. і змін. Київ : Арій, 2020. 608 с.
4. Лексика на перетині наукових парадигм : монографія / Т. П. Вільчинська, Ю. В. Калужинська, О. В. Косович та ін. ; за ред. Л. Струганець. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 212 с.
5. Літературна норма і мовна практика : монографія / С. Я. Єрмоленко та ін. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. 320 с.
6. Мариненко І. О. Синтаксис української мови (з правилами пунктуації) : навч. посіб. Київ, 2021. 279 с.
7. Пономарів О. Українське слово для всіх і для кожного. Вид. 2-ге. Київ : Либідь, 2017. 360 с.
8. Попович А. С., Марчук Л. М. Українська мова в засобах масової комунікації. Навчально-методичний комплекс : навчальний посібник. Київ : КНТ, 2015. 299 с.
9. Радевич-Винницький Я. Історія української мови. Львів : Апріорі, 2020. 260 с.
10. Стишов О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Біла Церква : «Авторитет», 2019. 198 с.
11. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / А. К. Мойсієнко та ін. ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання, 2013. 340 с.
12. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

13. Яцимірська М. Г. Культура мови журналіста : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів : ПАІС, 2017. 168 с.

Додаткова

1. Бибик С. Оновлена стильова норма засобів масової інформації. *Українська мова*. 2016. № 2. С. 72–81.
2. Білоусенко П. І. Нариси з українського словотворення (суфікс -чина / -щина): монографія. Київ – Запоріжжя : ЛПКС, 2020. 104 с.
3. Васецька О. І. Полілексія синтаксичних термінів української мови : монографія. Київ : Наукова думка, 2021. 222 с.
4. Венжинович Н. Ф. Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології. Ужгород, 2018. 464 с.
5. Вплив суспільних змін на розвиток української мови / Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П., Клименко Н. Ф. та ін.; відп. ред. Є. А. Карпіловська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 444 с.
6. Дідун Л. І. Фразеологізми із семантикою інтенсивності в сучасній українській літературній мові. Київ: Наукова думка, 2019. 232 с.
7. Дубчак О. Чути українською. У світі звуків і букв. Київ : Віхола, 2021. 192 с.
8. Клименко Н. Як народжується слово. 2-ге вид., доповн., переробл. Київ: Академперіодика, 2017. 252 с.
9. Коца Р. О. Формування префіксальної та конфіксальної систем прикметника української мови (XI–XX ст.). Київ : Наукова думка, 2017. 277 с.
10. Куньч З. Й., Наконечна Г. В., Ментинська І. Б. Позиційне чергування у/в як елемент милозвучності: норма і практика : монографія / за ред. З. Й. Куньч. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2021. 216 с.
11. Лисинюк М. В. Мова ЗМІ як показник мовної культури сучасного суспільства *Культура і сучасність*. 2020. № 2. С. 33-38.
12. Масенко Л. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні. Київ : ТОВ «Видавництво “Кліо”», 2020. 176 с.
13. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. 2-ге вид., зі змінами і доповн. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019. 232 с.
14. Сизонов Д. Психолінгвістичні основи медіаграмотності: до проблеми інтерпретації медіатекстів. *Science and education*. 2017. №7. С. 82-88.
15. Сизонов Д. Ю. Фразеологізм-заголовок як маніпулятивна домінанта медіатексту. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2020. Вип. 40. С. 58-70.
16. Синявський О. Норми української літературної мови / ред. рада: Л. О. Богуславська, В. М. Бріцин, Д. С. Бураго, та ін. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 363 с.
17. Термінологічна актуалізація української мовної дійсності: колективна монографія / І. Д. Фаріон, З. Й. Куньч, І. П. Василюшин, О. Р. Микитюк, І. Б. Ментинська. Львів: Галицька видавнича спілка, 2020. 232 с.
18. Чернобров Ю. Історія синтаксичних термінів української мови XIX – перша половина XX ст. Київ : Наукова думка, 2019. 184 с.

14. Інформаційні ресурси

Онлайн-словники

1. «Горох» (тлумачний, орфографічний, фонетичний словники, словники римуваль, синонімів, перекладів, частотний, етимологічний, фразеологічний словники, словник афіксальних морфем). URL: <https://goroh.pp.ua/>
2. Велика чи мала літера. URL: <http://velyka-chy-mala-litera.wikidot.com/>
3. Граматичний словник. URL: <http://www.mova.info/grmasl.aspx>

4. Словники онлайн. URL: <http://rozum.org.ua/> (Словник іншомовних слів; Антисуржик. Словник «українського» суржика; 100 видатних українців; Орфографічний словник української мови; Словник синонімів української мови; Словник синонімів [Л. Полюга]; Словник фразеологічних синонімів; Неправильно – правильно [М. Волощак])
5. Словники й енциклопедії. URL: <https://slovnyk.me/>
6. Лінгвістичний портал. URL: <http://www.mova.info>
7. Практичний словник синонімів української мови: близько 15000 синонімічних рядів / С. Караванський. URL: <http://slovopedia.org.ua/41/53392-0.html>
8. Українська мова: енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmoва/um.htm>
9. Український правопис 2019 року. URL: <https://2019.pravopys.net>